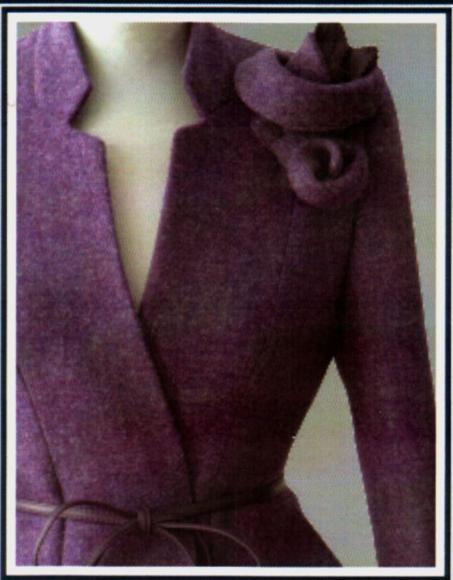

Тетяна Кротова | Tetyana Krotova

КЛАСИЧНИЙ КОСТЮМ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ МОДІ
XIX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ: ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМ
І ХУДОЖНЬО-СТИЛЬОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

CLASSIC SUITS IN EUROPEAN FASHION OF THE
XIX – EARLY XXI CENTURY: THE EVOLUTION
OF FORMS AND ARTISTIC-STYLISTIC FEATURES

Т. КРОТОВА

КЛАСИЧНИЙ КОСТЮМ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ МОДІ
XIX – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМ І
ХУДОЖНЬО-СТИЛЬОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

Монографія

Ministry of Education and Science of Ukraine
Lviv National Art Academy

T. KROTOVA

CLASSIC SUITS IN EUROPEAN FASHION OF THE XIX -
EARLY XXI CENTURY: THE EVOLUTION OF FORMS AND
ARTISTIC-STYLISTIC FEATURES

Monograph

Lviv 2014

Міністерство освіти і науки України
Львівська національна академія мистецтв

Т. КРОТОВА

КЛАСИЧНИЙ КОСТЮМ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ МОДІ XIX –
ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМ І
ХУДОЖНЬО-СТИЛЬОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

Монографія

Львів 2014

ББК 37.24 – 2

К – 83

УДК 687.016 : 7.072.2

*Рекомендовано до друку Вченюю радою
Львівської національної академії мистецтв
(протокол №1 від 31. 10. 2014)*

Рецензенти:

Кара-Васильєва Т.В., доктор мистецтвознавства, професор, член-кореспондент Академії мистецтв України, завідувач відділу декоративного мистецтва Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського;

Селівачов М.Р., доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри дизайну Мистецького інституту художнього моделювання і дизайну ім. С. Далі, Почесний академік Академії наук вищої школи;

Никорак О.І., доктор мистецтвознавства, старший науковий співробітник Інституту народознавства НАН України;

Рибалко С. Б., доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри мистецтвознавства, літературознавства та мовознавства Харківської державної академії культури.

Кротова Т.

К – 83 Класичний костюм в європейській моді XIX – початку XXI століття: еволюція форм і художньо-стильових особливостей : монографія / Т. Кротова. – Львів : ЛігаПрес, 2014. – 308 с.

У монографії репрезентовано результати дослідження еволюції форм і художньо-стильових особливостей класичного костюма в європейській моді XIX – початку XXI століття. Вперше в українському мистецтвознавстві послідовно, із зачлененням широкого обсягу ілюстративного матеріалу простежено форми-прототипи досліджуваного об'єкта в чоловічому і жіночому вбранні XVII–XVIII ст., становлення його структури в англійській традиції у XIX ст., розвиток і трансформацію форм класичного костюма у XX – на початку XXI ст. у творчості французьких, британських, українських дизайнерів.

На основі аналізу широкого кола явищ – трансформація військової форми у світський костюм, зближення чоловічої і жіночої моди внаслідок захоплення маскарадними метаморфозами і верховою їздою, рухи жіночої еманси-пації, функціонування та зміна мистецьких і модних стилів, розвиток методів і прийомів моделювання – увагу зосереджено на художній структурі костюма, композиційних рішеннях і засобах виразності, пов’язаних із матеріалом, кольором, декором.

Для науковців, мистецтвознавців у галузі моди, дизайнерів, стилістів, викладачів, студентів мистецьких закладів усіх рівнів, а також тих, хто цікавиться мистецтвом костюма.

The research results of the evolution forms and artistic-stylistic features of classic suit in the European fashion of the XIX – early XXI century are represented in the monograph.

For the first time in Ukrainian art the shapes prototype of traced object in male and female attires of XVII – XVIII centuries have been studied, involving a wide illustrations scope. And also the becoming of its structure in the English tradition of the XIX century, development and transformation of the forms of classical costume of the XX – beginning of the XXI century in the work of the French, British, Ukrainian designers.

Based on the analysis of wide range of phenomena – the transformation of military uniforms in secular dress, convergence of male and female fashion due to capture of fancy metamorphosis and horse- riding, women's emancipation movement, functioning and change in artistic and fashion styles, the development of methods and modeling techniques, our attention is accumulated on the artistic structure of costume, composite solutions and means of expression related to material, color, decor.

The publication is intended for scientists, art historians in the field of fashion, designers, stylists, teachers and students of art institutions of all levels, as well as anyone's, interested in the art of costume.

*Я намагаюсь підтримати
прагнення до класики в костюмі,
саме вона більшою мірою відповідає
справжньому образу людини,
зайнятої справою.*

Михайло Воронін

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1.	
ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА, МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	11
1.1. Класичний костюм у наукових і прикладних дослідженнях	12
1.2. Джерельна база й методологія дослідження форми та художньо-стильових особливостей класичного костюма	16
1.3. Термінологічні дефініції класичного костюма	20
РОЗДІЛ 2.	
ЕСТЕТИЧНІ ТА КОНСТРУКТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРОТОТИПІВ КЛАСИЧНОГО КОСТЮМА В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ КУЛЬТУРНІЙ ТРАДИЦІЇ: ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД	31
2.1. Канони античності й Відродження як основа текtonічного строю класичного костюма	32
2.2. Костюм часів Людовіка XIV як прототип класичного за складовими комплексу і прийомами формотворення	38
2.3. Чоловіча мода доби рококо	44
2.4. Роль військової форми XVII–XVIII століть в історії класичного костюма	49
2.5. Трансформації елементів чоловічого костюма в жіночий, або модні метаморфози світських розваг XVIII століття	53
2.6. Утворення нових форм костюма під впливом Великої французької революції 1789–1795 років. Виявлення раціоналістичних канонів класицизму XVIII століття в європейському костюмі	60
РОЗДІЛ 3.	
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗНОЇ СТРУКТУРИ АНГЛІЙСЬКОГО КЛАСИЧНОГО КОСТЮМА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVIII–XIX СТОЛІТТЯХ	67
3.1. Історичні передумови зародження англійського національного стилю в костюмі на межі XVIII–XIX століть	68
3.2. Образно-стильова система та художня функція костюма денді на початку XIX століття	77
3.3. Універсальний чоловічий костюм для активного способу життя на межі другої половини XIX століття: концепція стилеутворення	90
3.4. Модифікація структури жіночого костюма у контексті практицизму англійської моди кінця XIX століття	101
3.5. Роль Джона Редферна у розвитку універсального жіночого костюма на межі XIX–XX століть	109

3.6.	Вплив індивідуального стилю герцога Вінзорського на процес інтернаціоналізації чоловічої моди ХХ століття	113
3.7.	Мистецтво «bespoke»: художні прийоми моделювання британських майстрів із вулиці Севіл Роу як канони англійської класики в костюмі	119
РОЗДІЛ 4. РОЗВИТОК ФОРМ КЛАСИЧНОГО КОСТЮМА У XIX – XX СТОЛІТЯХ		151
4.1.	Вплив руху емансидації на розвиток жіночого костюма. «Rational dress»	152
4.2.	Європейські традиції та національне самовираження в культурному досвіді українців	161
4.3.	Повсякденна мода в живопису і графіці доби модерну	174
4.4.	Формування ідентичності американської моди на межі XIX–XX століть	183
4.5.	Концептуалізація класичного стилю в жіночому костюмі у творчості французьких кутюр'є ХХ століття	193
4.6.	Класичний костюм в українській моді другої половини ХХ століття	215
РОЗДІЛ 5. АВТОРСЬКІ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНИХ СТРУКТУР У МИСТЕЦТВІ КОСТЮМА ХХІ СТОЛІТТЯ		231
5.1.	Класичний костюм у творчості українського дизайнера Михайла Вороніна	232
5.2.	Етномотиви і класичні форми в костюмі: свобода перевтілень і межі стилю	242
5.3.	Класичний костюм і полістилізм: сучасні паралелі розвитку модних форм на основі аналізу тенденцій у рамках тижнів моди-2013 у Великобританії та Україні	249
5.4.	Типологія класичного костюма	261
ВИСНОВКИ		273
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК		280
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК		287

ВСТУП

Мистецтво костюма ХХІ ст. орієнтоване на широкі стильові та образні межі, що можна пояснити зростанням і змінами характеру потреб людини. Час і стрімкий розвиток суспільства вносять відповідні корективи і новації в моду, але численна кількість її споживачів сьогодні надає перевагу класичним формам одягу, отже, це спонукає до дослідження особливостей художньої структури класичного костюма, варіантів композиційних рішень і способів використання засобів виразності, пов'язаних із матеріалом, конструкцією, кольором, декором.

Класичні форми костюма, трансформуючись у часі, успішно існують сьогодні у вигляді так званої традиційної класики, зберігаючи сталість основних ознак, але прагнення людини до змін і розмаїття спричиняють процеси синтезу форми або окремих її елементів з іншими стилями і підстилями моди. Сучасні модні тенденції щодо класики у костюмі перетворюються у практиці моделювання, зумовлюючи новезвучання цього стилю з типовими та ускладненими формами, збагачення його новими елементами, котрі інтерпретують ідеї класики у різних формотворчих, фактурних, кольорових та інших поєднаннях і комбінаціях. Отож, дослідження еволюції форм і художньо-стилістичних особливостей класичного костюма не може обмежуватися лише структурами у «чистому» стилі, а спонукає до нового розуміння проявів полістилізму як до складових образу. Актуальність дослідження еволюції форм класичного костюма, а також їх взаємодії з іншими стилями зумовлена не лише науковими інтересами, а й необхідністю виявлення

стану затребуваності класики в усіх її проявах сьогодні як найстабільнішої форми у моді з метою використання історичного досвіду в практиці сучасного моделювання.

Класичний костюм пройшов довгий історичний шлях розвитку. Уявлення про нього зводиться передусім до ділового одягу: жіночого – жакета та спідниці або брюк, чоловічого – піджака та брюк прямого силуету з коміром і лацканами помірних розмірів, з формами і пропорціями, максимально наближеними до природних форм тіла людини. Для виготовлення такого костюма використовують якісні тканини, переважно одноколірні, стриманий декор, відповідні доповнення. Суттєвим чинником, який супроводжує побутування костюма класичного або такого, що має ті чи інші риси класичного, є дотримання певного етикету носіння, суворих норм поєднання з іншими складовими образу, характеру оздоблення та доповнень. Класичний костюм віврів свої основні характерні ознаки протягом XIX ст., а у першій половині ХХ ст. його форми повністю сформувалися. Розвиваючись у часі, вони концентровано фіксували риси та явища сучасності на кожному етапі своєї історії й у результаті стали інтернаціональними і найдемократичнішими. Серед численних мистецтвознавчих досліджень модних явищ еволюція форм класичного костюма як складного, багатогранного феномена не висвітлена окремо. Відсутні дослідження, в яких цілісно розкрито особливості зародження, розвитку і трансформації форм костюма, котрі з часом дістали назву класичних. До того ж у сучасних літературних джерелах з дизайну та костюмології не розглянуто питання щодо

тотожності або різних значень категорії «класичний» стосовно загальноєвропейських етапів розвитку мистецтва та стилю в костюмі.

З метою формування естетичних уподобань і розширення діапазону комунікаційних можливостей сучасного споживача моди виникає потреба у систематизації типологічних особливостей класичного костюма та введенні такої типології у науковий методологічний контекст. Вкрай важливим є наукове осмислення методів і прийомів моделювання XIX–XX ст., що стали своєрідними канонами класичного костюма, з можливістю їх подальшого використання у сфері прикладного мистецтва. Усе викладене аргументує актуальність теми нашого дослідження і своєчасність його проведення.

Метою дослідження є виявлення етапів зародження, розвитку й трансформації форм і художньо-стилістичних особливостей класичного костюма як художнього явища прикладного мистецтва.

Досягнення поставленої мети пов'язане з виконанням таких **завдань**:

- 1) з'ясувати стан наукової розробки досліджуваної теми у наукових і прикладних дослідженнях, визначити термінологічні дефініції класичного костюма, вивчити інформаційний потенціал джерельної бази;
- 2) простежити форми-прототипи класичного костюма в їх історичному розвитку від Античності до XVIII ст.; визначити роль військової форми в історії класичного костюма, виокремити ті деталі й особливості військового одягу, які були запозичені у світську моду;

- 3) проаналізувати жіночий одяг XVIII ст. з погляду залучення в його комплекс елементів чоловічого костюма: маскарадний костюм; вбрання для полювання та їзди верхи;

- 4) виокремити нові форми європейського класичного костюма внаслідок руйнування аристократичної моди доби рококо (галантного стилю) та розповсюдження революційної моди 1789–1795 років;

- 5) виявити структурні й художні особливості англійського костюма та історичні передумови зародження англійської традиції в одязі на межі XVIII–XIX століть;

- 6) проаналізувати роль дендізму XIX ст. в утвердженні нової економно-аскетичної естетики чоловічого костюма;

- 7) розглянути чоловічий і жіночий костюми кінця XIX – початку XX ст. для активного способу життя;

- 8) викласти концепцію класичного стилю в костюмі британських майстрів з вулиці Севіл Роу;

- 9) вивчити особливості трансформації елементів чоловічого костюма в жіночий внаслідок руху емансидації XIX століття;

- 10) виявити характер взаємопливу європейських традицій і національного самовираження в костюмі української еліти XIX – початку XX століття;

- 11) дослідити повсякденну моду у творах живописців і графіків доби модерну;

- 12) розкрити риси ідентичності американської моди на межі XIX–XX ст. та характер її впливу на європейську;

- 13) узагальнити процеси концептуалізації класичного стилю в жіночому костюмі у творчості французьких кутюр'є XX століття;

- 14) виділити основні напрями розвитку класичного костюма в українській моді другої половини ХХ століття;

- 15) представити авторські варіанти художньо-образних структур костюма у творчості українських і британських дизайнерів ХХI століття;

- 16) розробити типологію класичного костюма.

Об'єкт дослідження – класичний костюм (чоловічий, жіночий) в історії й практиці прикладного мистецтва XIX – початку ХХІ століття.

Предмет дослідження – еволюція форм і художньо-стильових особливостей класичного костюма.

Хронологічні рамки дослідження розвитку прототипів класичного костюма охоплюють періоди античності (V ст. до н.е.), Ренесансу (XV–XV ст.), період змін в європейському модному костюмі XVII–XVIII століть. Детальний аналіз етапів формування образної структури класичного костюма проведено на зразках чоловічого і жіночого костюмів XIX–XX століть. Верхня хронологічна межа – початок ХХІ ст. – фіксація сучасного стану класичного костюма, виявлення розмаїття

форм, які сьогодні активно взаємодіють із класичними.

Географічні межі дослідження зосереджені в ареалі активного історичного розвитку форм класичного костюма: як прототипів – у Франції, як усталених форм – у Великобританії, однак охоплюють також країни широкого розповсюдження класичного костюма – Америку, Італію, Росію, Україну.

Методологія дослідження охоплює комплекс методів: прийоми порівняльно-типологічного, порівняльно-історичного, історико-культурного і аналітичного методів, а також методи художнього, конкретно-історичного, системного аналізу, мистецтвознавчої інтерпретації творів образотворчого і прикладного мистецтва. З метою структурного аналізу форми, крою, композиції костюма використано аналітично-типологічний метод, що спирається на документальні джерела, твори образотворчого мистецтва, музеїні колекції, костюмовану фільмографію.

Дослідження форм костюма ХХ ст. відбувалося на основі порівняльно-типологічного, порівняльно-історичного, історико-культурного, аналітичного та вибіркового методів: із творчої спадщини модельєрів вибрано та проаналізовано ті моделі, які створені на основі класичних форм. З метою наочного демонстрування розмаїття форм класичного костюма різних історичних періодів найхарактерніші моделі представлено в ілюстративному ряді, який дає змогу побачити характерні особливості силуетів, довжин, об'ємів, варіювання поясів, деталізацію, взуття та головні убори.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше представлена поетапна еволюція форм класичного костюма і його

художньо-стильових особливостей як складного, багатогранного феномена в контексті розвитку європейської та світової моди. Вперше завдяки комплексному, наскрізному аналізу виокремлено особливості форм, кроїв, композицій, деталей і доповнень костюма різних історичних періодів на етапах зародження та розвитку класичного стилю в моді, відстежена їх подальша трансформація у варіанти костюма ХХ–ХХІ століть. Уточнені аспекти тотожності та різних значень категорій «klassичний стиль у костюмі» та «klassичний стиль у мистецтві». Представленний структурний аналіз трансформації форм класичного костюма у творчій діяльності видатних французьких, англійських, українських модельєрів.

Теоретична і практична значущість монографії полягає в можливості широкого використання її основних положень і висновків у подальших дослідженнях у галузі історії костюма і практики моделювання. Проаналізований та репрезентований матеріал є цілісним дослідженням еволюції форм костюма у межах традиційної класики та у варіантах взаємодії з іншими сучасними стилями (полістилізму). Використання запропонованої методики структурного аналізу форм костюма в еволюційному розвитку дає змогу сприймати природу проектування костюма як одного з видів тектонічних мистецтв, вивчати творчі методи художників-модельєрів на науковій основі. Матеріали можуть бути корисні для опанування історичного матеріалу та постановки проектних завдань студентам-дизайнерам і стилістам костюма як першоджерел та аналогів під час створення колекцій одягу та модних образів, а також для підготовки мистецтвознавців у галузі моди.

ВИСНОВКИ

1. Класичний костюм по праву складає основу гардероба ділової людини. У зв'язку з його значною роллю у соціально-комунікативному просторі глобального суспільства виникає потреба у дослідженні, що характеризує особливості художньої мови цього об'єкта, варіанти авторських композицій і способи використання виразних засобів, пов'язаних із формотворенням, конструкцією, матеріалом.

Форма костюма є складним просторово-структурним утворенням, що має багаторівневу структуру зв'язку між її елементами, фігурою і середовищем. У дослідженні еволюції форми класичного костюма увагу було зосереджено на таких базових параметрах: силует (геометричний абрис форми, ступінь облягання); пропорції і характер зв'язку між частинами; конструктивні особливості; фактурно-матеріальне вирішення, декор, оздоблення; кольорове вирішення; зв'язок форми з призначенням і образними характеристиками. Костюм сьогодні є надзвичайно багатогранним і динамічним явищем, тому яскраво вираженим є розширення стильових меж класики.

Сучасне трактування класичного костюма науковцями, стилістами, іміджевологами, модельєрами базується на розумінні необхідності дотримання загальних класичних канонів, що розвинулися в різних видах мистецтва за часів античності й Ренесансу: щодо форми – пропорції, які відповідають природній будові тіла, симетрія, співпідпорядкованість частин і цілого; щодо матеріалів та фактур – якісні матеріали з переважно натуральними складниками, плечовий виріб (чоловічий піджак, жіночий жакет) та поясний (брюки, спідниця) мають бути з однієї тканини; щодо кольору – стримані відтінки (світлі, темні) залежно від пори року.

2. Аналіз розвитку форм-прототипів класичного костюма дав змогу окреслити ті форми й деталі одягу, які згодом трансформуються у класичні. Зокрема, прототипами плечових

виробів, які у подальшому розвиватимуться й увійдуть до складу класичного костюма, ми виділяємо жюстокор (прототип піджака) і камзол (прототип жилета), прототипом поясних виробів – штани-«ренграви», пізніше кюлоти. Декоративний «крават» є прототипом краватки. Світський чоловічий костюм XVII–XVIII ст. започатковує також комплексність, склад майбутнього костюма з трьох елементів, який отримає назву «костюм-трійка».

Упродовж XVII–XVIII ст. відбулися най-суттєвіші трансформації елементів військової форми у світський костюм. Важливою сторінкою в історії класичного костюма є перетворення військового каптана на фрак: поли каптана під час їзди верхи для зручності відвертали назовні, а його кути скріплювали за допомогою гудзика або гачка. Відкладний комір, обшлаги рукавів і підкладна тканина відвернутих назовні піл червоного кольору додавали особливої урочистості костюму. Оскільки цей спосіб носіння був не зовсім комфортним для світського одягу, поли каптана або сюртука для зручності вже не пристібали гудзиками або гачками, а відрізали під час розкрою, тому їх кути стали напівзаокругленими, пластичними. У цьому й полягало остаточне завершення перетворення каптана на фрак, і вже у 1760-ті рр. цей військовий одяг трансформується у світський. Так відбулося народження нового різновиду одягу – вперше фрак з'являється в Англії.

3. Галантна доба з характерними їй театралізованими святкуваннями і маскарадами обіграє ситуації з перевдяганнями жінок у чоловіків. Популярність таких розваг, як полювання і їзда верхи, серед жінок сприяють запозиченню елементів чоловічого костюма. Частково вони проникають у жіночий комплекс у незмінному вигляді, а більшою мірою – через унікальні трансформації, що були можливими завдяки високому рівню кра-

вецької майстерності. Жіночий костюм, який утворюється в результаті запозичень елементів чоловічого, демонструє зближення чоловічої та жіночої моди, звідси фіксуємо перший крок жіночої моди в бік розвитку «костюмності», тобто чіткого розділення одягу на дві одиниці – плечовий елемент – як його тоді називали – ліф (корсаж, куртка) і спідницю – поясний елемент. Плечовий – на зразок чоловічого каптана. Формується жіночий одяг, що отримав назву «амазонка», наділений елементами чоловічого костюма – від капелюха до крою всіх складових комплексу. З його розвитком утворюється перший прототип жіночого жакета, який носили у складі двох (куртка і спідниця) або трьох (каптан, камзол, спідниця або каптан, камзол, брюки) елементів костюма. Із мисливського та єздового костюма зручний плечовий елемент легко проник у повсякденний одяг, за ним закріпилися назви «карако» і «казакін». У такому вигляді ми бачимо перші варіанти костюмного типу, які надалі розвиватимуться в складові жіночого класичного костюма.

4. Суворий і раціональний англійський одяг, який набув у французькому варіанті певної вигадливості та кокетливості, став символом нових ідей політичної свободи і суспільного рівноправ'я, широко розповсюджених під час Великої французької революції 1789–1795 років. Дуже швидко під впливом моди на військову форму фрак і кюлоти замінюються на коротку куртку – карманьйолу, яка була розповсюджена серед моряків, та довгі матроські панталони синього кольору, оздоблені червоною тасьмою. Революціонери через та-
кий одяг отримали прізвисько «санкюлоти» (*«sans-culottes»* – безкюлотники), тобто люди, які віддають перевагу довгим панталонам. Отже, з появою санкюлотів, а разом із ними першого варіанта довгих штанів – прототипу брюк – розпочинається змагання між кюлотами до колін та довгими штанами. Відмова від традиційних кюлотів відіграла важливу роль в історії моди. Люди поступово звикали до чоловічих довгих штанів. Незважаючи на те, що кюлоти аж до середини XIX ст. вважали єдиним гідним одягом для великих балів і придворних церемоній, брюки у 1818 р. остаточно одержали перемогу, а модні журнали та кравці перестали пропонувати кюлоти. На

основі одягу санкюлотів з'являються варіанти офіційних або напівофіційних костюмів для громадян, які займали державні або громадянські посади, наприклад, членів революційного комітету та їх помічників. Отже, як бачимо, державні служби першими поставили вимогу мати представницький одяг на основі класичних форм. Станом на 1793 р. костюм санкюлотів, зручний, невибагливий, увійшов майже у всезагальне носіння.

5. Принципи, за якими формувався костюм XIX ст., були закладені в останні десятиліття попереднього. У 1880-ті рр. англійська мода, проникаючи на континент, знайшла прихильників у середовищі крупної буржуазії, середнього класу і дворянської молоді. Однак скоро вона також проникла у вищий світ і помітно вплинула на придворний костюм. Англійські «modi» були пов’язані з культом почуттів, простоти, бажанням підкреслити свою близькість до природи.

Повсякденний фрак, жилет і кюлоти з добротного англійського сукна доповнюються виразними деталями – шийною хусткою і манжетами сорочки. Жіночий костюм також став пристосовуватися до ділового ритму життя буржуазної Англії. Сукня, позбавлена декоративності, натуральністю тканини і природним абрисом відповідає сільському укладу життя.

Першопричини походження модних форм одягу слід шукати в особливостях навколошнього середовища, кліматичних умов, соціально-економічного устрою, національних рис характеру. Основними проявами способу життя англійців є розважливість, раціональність, структурованість, передбачуваність, практичність, прагнення до єдності з природою. Основними рисами характеру можна вважати особливі почуття гідності, зваженість, стриманість, прагматизм.

Під впливом соціального укладу, завдяки притаманним рисам національного характеру англійців склалися відповідні характеристики англійського стилю в костюмі: згладжені контури фігури, скульптурність форм костюма, пропорційність крою, що базується на відповідності природної будови тіла, сувора конструктивність, відсутність декоративних елементів, окрім шийної хустки і манжетів у чоловіків, пояса, шалі й капелюха – у жінок,

природність матеріалів, загалом – зручність, практичність, свобода рухів. Отже, англійська традиція демонструє пряму залежність між способом життя і національними рисами характеру та зовнішнім проявом в одязі.

6. Наприкінці XVIII ст. дендізм виникає як особлива модифікація англійських традицій вишуканого смаку і джентльменства, а з 1820-х рр. стає загальноєвропейською модою, зберігаючи у своїй основі початковий набір національних рис у костюмі.

Традиції дендізму розповсюджував англієць Джордж Браммелл (1778–1840). Загальна концепція зовнішності денді має такі риси: гладка тканина і вільно прилягаючий крій створюють лишень тло, а на перший план виступає фундаментальна структура, будова силуету, модель, котра акцентується за рахунок видимих швів і збалансованих пропорцій за відсутності яскравих кольорів і прикрас, а отже, базова конструкція важливіша за орнаментальну поверхню. Мода на античну фігуру послугувала найпотужнішим імпульсом для розвитку дендістського стилю. Давньогрецькі ідеали ставили відповідні задачі – костюм повинен обрисовувати тіло, а не маскувати або деформувати його. Костюм зменшується в об'ємі: звужуються широкі поли фрака, зникають великі кишені й вилоги, але збільшується верхня частина фігури, з'являється припуск у верхній частині рукава, щоб відповідати античним пропорціям торса. У костюмі посилився приємний для ока контраст: гладкість у нижній частині фігури зрівноважувалася фактурою помірних складок шийної хустки зверху. Особливу увагу приділяли індивідуальному смаку в деталях. Таким елементом костюма був, окрім шийної хустки, красивий жилет.

Ідеальною тканиною для нового костюма стала вовна, оскільки вона могла набувати задуману форму, була зручною в носінні, довго не втрачала вигляду. Британські кравці, які століттями мали справу з вовною, винайшли багато тонких прийомів: обробляли її під парою, віртуозно робили практично непомітні виточки, тим самим майстерно підганяючи по фігури.

Протягом усього XIX ст. форми костюма залишалися сталими, змінюючись лише в деталях. Традиції дендізму широко розповсюдилися і стали по-справжньому європейськими.

7. Детальний аналіз досвіду британських майстрів XIX ст. щодо створення чоловічого одягу для активного способу життя дає підстави виділити основні прийоми моделювання. Той факт, що англійський костюм у цей час має стилістичні ознаки неокласицизму, пояснює основні тенденції формоутворення в костюмі для активного способу життя: прагнення до правильних прямокутних форм; симетрія; пропорції, що базуються на природних пропорціях людини. Призначення такого одягу (верхова їзда, спорт) визначає спрямованість прийомів моделювання і конструкції у бік зручності, функціональності, пристосованості до погодних і природних умов, специфічних рухів щодо кожного виду діяльності. Переображені чинники підтримані високоякісними натуральними тканинами. Деталі й зразки одягу зазначеного періоду свідчать про розвинені технології, майстерність щодо обробки та з'єднання деталей, ретельну вивіреність форми і крою британської школи.

Жіночий костюм кінця XIX – початку XX ст. відповідає найвимогливішим смакам, його призначення значно розширюється. Такі популярні види спорту й активного відпочинку, як катання на човнах, теніс, гольф, верхова їзда, усе більше привертають увагу жінок. У структуру жіночого костюма трансформуються крій та елементи чоловічого. Одяг англійського джентльмена був прийнятий за еталон, і жіночий костюм розвивається у бік функціональності, водночас не втрачаючи вишуканості й розкоші.

Системи крою, які використовували для виконання чоловічих костюмів, були перенесені для пошиття стильних спідниць і ліфів (корсажів), а одержані в результаті цієї реформи стилі – швидко прийняті. Приділяючи особливу увагу точності вимірювання, викройці й технологіям, кравці синтезували чоловічий крій з формами, які повторювали заокруглення ліній бюста, тонкість талії та опуклість стегон. Принцип костюмності, тобто поділ жіночого одягу на два елементи – жакет і спідницю, – повною мірою закріпився в костюмі. Окрім того, такий елемент, як брюки, також був присутній в жіночому гардеробі у складі костюма «амазонка».

Напрям універсалізації жіночої моди визначав відомий англійський кутюр'є Джон

Редферн (1853–1929). Костюм, запропонований ним – жакет зі спідницею, – отримав назву «костюм-тейлор» (taylor suit; французькою tailleur означає «кравець»). Для його основи був взятий чоловічий костюм, а традиційна сукня розділена на корсаж із баскою і спідницю без декору. Корсаж перетворюється на жакет, який вдягали на жилет або блузу. Жакет зі спідницею виготовляли з однієї тканини, яку зазвичай використовували для чоловічих костюмів, у поєднанні зі строгою блузою з високим стоячим коміром і жіночою краваткою. Протягом наступних десятиліть костюм-тейлор еволюціонує в діловий костюм.

8. Основними складовими концепції англійського класичного стилю, виробленої протягом XIX ст. провідними компаніями з вул. Севіл Роу м. Лондона «Gieves & Hawkes», «Huntsman», «Dege & Skinner» та «Henry Poole & Co», є форма і крій, технологія ручної роботи, якість текстилю, етикет носіння костюма. Форма і крій базуються на відповідності природним формам тіла. Піджак – подовжений, Х-подібної структури з приляганням до тіла і дещо підкресленою лінією грудей, високою проймою, м'якою плечовою лінією, дещо похилою від середини плеча (з наявністю невеличких пле-чиків або без них), характерною для силуету підкресленою талією, дещо розширеним низом, з глибокими шліщами з боків, які дають змогу власнику костюма тримати руки в кишенях. М'якості прилягання борта до грудей досягають боковою виточкою. У піджаку є дві бокові кишені, а в класичному варіанті – ще й маленька кишенка для дріб'язку над правою боковою кишенею. Брюки – неширокі, прямі, з високою посадкою на бедрах, без відворотів, супроводжуються корсажною стрічкою або підтяжками. Правильну посадку брюк і комфорт забезпечує оптимальна довжина середнього шва, який з'єднує штанини по промежині.

Ідеальну посадку по фігури забезпечує технологія ручної роботи. У традиційному пошиві «bespoke» не використовують клейові матеріали. Внутрішню бортову прокладку між основною тканиною і підкладкою вистьобують і прикріплюють лише вручну, а не приклеюють. Її традиційно виготовляють із найякісніших зразків кінського волосу, верблюжої вовни, льону і поєднання цих компонентів.

Товщина і щільність бортівки також досить варіюють залежно від сезонності, типу фігури та естетичних уподобань. Такий внутрішній каркас піджака – основа якісного костюма, яка вимагає складного й трудомісткого виконання. Підкладка, пришита вручну, якнайкраще доповнює анатомію піджака, а еластичний ручний стібок залишає вдосталь свободи для її руху. Okрім бездоганного крою, важливим чинником, що забезпечує посадку по фігури відповідно до усталеної в Англії культури текстилю, є тканина високої якості. Переважають чорний, синій, сірий, коричневий кольори та їх різні приглушені відтінки, поширеними варіантами дизайну є тканини в смужку, «в ялинку», в клітину. Синтез естетики і комфорту, заснований на відповідності форми костюма всім особливостям будови людського тіла, є першочерговим завданням кравців.

9. Rational dress – «практичне плаття» як стиль «нової жінки» другої половини XIX ст. формується через боротьбу жінок за рівноправність, що перетворилася на міжнародний рух. Особливо широко цей рух розповсюжується в Америці завдяки діяльності письменниці Амелії Блумерс. Оскільки саме Амелія Блумерс, окрім боротьби за жіночі права, вважала за необхідне боротися і за зручний одяг, який відповідав би новим потребам сучасної активної жінки в праці, подорожах, повсякденному житті, цей одяг пов'язаний з її іменем і має назву «блумерси». У середині XIX ст. брюки у вигляді вкорочених шароварів (блумерсів) з'являються також внаслідок появи велосипеда, популярності занять спортом, активного відпочинку. Жіночі брюки, або, як їх називали, роздвоєний одяг, не знайдуть поширення аж до кінця століття.

Якщо у XVIII ст. носіння чоловічого костюма сприймалося спокійно через його призначення як маскарадного або для верхової їзди, то у XIX ст. вихід жінок на вулицю в шароварах – вкрай революційне явище. Причина жорсткого спротиву з боку сильної половини полягала в тому, що тепер жінки прагнуть зайняти позиції в громадському житті нарівні з чоловіками. Жіноча мода у цей період підкорюється тим самим законам, що й чоловіча.

10. Із розповсюдженням європейської моди в Україні починаючи з другої половини

XVIII ст. костюм часто містить риси «власного» чи то в системі крою, чи у способах декорування або поєднанні фактур. Серед численної кількості яскравих постатей в історії України XIX – початку XX ст. виділено коло репрезентантів європейського костюма в особах І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, В. Каразіна, Т. Шевченка, П. Куліша, Б. Грінченка, І. Франка та інших. Розглянуті зразки одягу надають уявлення про зміни форм і модних напрямів костюма в Україні й допомагають простежити його залежність від історичних подій. Європейський костюм в Україні набув ознак своєрідності через взаємовплив із багатим і самобутнім з художньої точки зору народним строєм та яскраво відображає картини історії, в яких костюм є промовистим знаком часу. Народний одяг і модний міській костюм мали різні характеристики, але існували паралельно в одних соціально- побутових умовах.

Стриманий раціональний жіночий костюм-тейлор мав значне місце у гардеробах Лесі Українки, С. Крушельницької, Х. Алчевської, М. Заньковецької, О. Кобилянської й відповідав призначенню повсякденного одягу, тобто такого, який на перше місце ставить зручність і комфорт.

Загалом поряд із типовим європейським костюмом українці зберегли національну самотожність, репрезентували його унікальну трансформацію.

11. Образна мова костюма доби модерну формується в стилістичній єдності з архітектурою, скульптурою, декоративно-прикладним мистецтвом: скрізь панує плавна, вигнута лінія, витнуті абриси. Саме у цей період мистецтво костюма тісно пов'язане з образотворчим мистецтвом – живописом і графікою, відповідно із творчою співпрацею модельєрів і художників.

Окрім розкішних жіночих суконь складного крою, з характерним S-подібним силуетом на основі корсета, з прозорого шовку, прикрашеного численною кількістю мережива, вишивки, квітів, у цей період продовжує розвиватися раціональний, практичний костюм. Його використовували для візитів, прогулянок пішки, верхової їзди, подорожей. За багатством візуальних образів модерну, що спалахнули у творчості таких художників, як

А. Муха, Ж. Шере, А. де Тулуз Лотрек, а також після російських сезонів С. Дягілева в костюмах і декораціях видатних російських художників Л. Бакста, А. Головіна, А. Бенуа, М. Періха, цей костюм є зовсім непомітним і не має нічого спільногого з мереженими воланами і мусліновими оборками. Він складався зі жакета і спідниці, іноді, всупереч загальноприйнятим нормам, зі жакета і брюк, доповнювався блузою, невибагливим декором. Нова радикальна естетика форм виражала передчуття реформ, спроможних звільнити тіло і відповісти потребам розмаїтих сфер діяльності – освіти, медицини, комерції, сфери послуг, мистецтва, – які усе більше опановували жінки, активно виборюючи свої права у світлі рухів емансидації.

12. У період кінця XIX – початку XX ст. вплив Америки на європейський костюм був достатньо помітним, оскільки саме вона тоді посідала лідерські позиції в економіці. Діловий практичний стиль займав домінуючі позиції в гардеробі політичної та бізнес-еліти, а також розповсюджувався серед середніх верств населення переважно як готовий одяг.

Тенденції чоловічої моди на межі століть представлені в ілюстрованих виданнях Джона Дж. Мітчела та Лоуренса С. Катлера; модний стандарт у жіночій моді визначали в цей період жіночі образи Чарльза Д. Гібсона, репрезентовані в ілюстрованій колекції «Дівчина Гібсона та її Америка: кращі роботи Чарльза Дани Гібсона».

Щодо чоловічого стилю, то він передусім мав втілювати ділові та підприємницькі якості, заявляти про свою причетність до всього, що є символом успіху і престижу. У повсякденному носінні у цей період утверджувся костюм у комбінаціях піджачна пара (піджак і брюки) і трійка (піджак, жилет, брюки), які стали домінуючими видами ділового одягу і залишаються такими досі. До гардероба чоловіків у цей період входить візитка, яка за пластичною лінією фалд, що видовжуються до рівня колінного вигину ззаду, наслідує силует фрака. Для урочистих подій слугував сюртук з якісного сукна чорного або темних кольорів, який носили зі жилетом такого самого кольору або світліших. Велику популярність завойовує костюм у клубах для паління – це смокінг, котрий згодом стає одягом для урочистих подій.

Розмаїттям вирізняється неформальний костюм: для дальніх подорожей, прогулянок по місту і на природі, для подорожей і відпочинку за містом, гри в теніс, гольф, для катання на велосипеді, верхової їзди, для мисливства.

Жіночий еталон краси формувався через популярність образів Ч. Гібсона. «Дівчина Гібсона» була стрункою, худорлявою, з вузькою талією; мала довгу шию, великі очі, жвавий вираз обличчя; її волосся було високо зачесаним і укладеним у зачіски «буфант», «помпадур» або «водоспад локонів». Костюм складався з англійської блузи з простої бавовняної тканини або з віскози та довгої спідниці з вільними складками, зібраної ззаду в турнір.

13. Перша половина ХХ ст. залишила в історії моди спадщину таких видатних кутюр'є, як Ельза Скіапареллі, Жанна Ланвін, Жак Фат, Кристобаль Баленсіага, Габріель Шанель, Едвард Муліне, Крістіан Діор, Ів Сен Лоран.Хоча сфера творчості кожного з них охоплювала розмаїті стилі й теми, але всі вони більшою чи меншою мірою зверталися до класичних модних форм і в результаті авторської інтерпретації створювали свою неповторну концепцію класики в костюмі.

Загалом можна виділити основні різновиди або концептуальні моделі класичного костюма у вигляді узагальнених варіантів із притаманною композиційно-стильовою структурою, характерними принципами формоутворення та способами використання засобів художньої виразності: видовжена форма з помірним підкреслюванням талії і злегка розширеним плечовим поясом, геометризовані абриси силуету і деталей; видовжена форма з максимальним підкреслюванням талії, звуженою м'якою лінією плеча, пластичні абриси силуету і деталей; видовжена форма з максимальним підкреслюванням талії, звуженою м'якою лінією плеча, розширеним низом, пластичні абриси силуету і деталей; форма помірної довжини на основі комбінації: овал – плечовий елемент (жакет), прямокутник – поясний елемент (спідниця), переважання пластичних ліній; форма помірної довжини на основі комбінації: овал – поясний елемент, прямокутник – плечовий, переважання пластичних ліній; форма помірної довжини правильної прямокутної структури раціональної конструкції з пере-

важанням пластичних ліній; форма помірної довжини правильної прямокутної структури раціональної конструкції з переважанням геометричних ліній; прямокутна форма помірної довжини із розширенням плечовим поясом; прямокутна форма (брючний костюм) із розширенням плечовим поясом.

14. В українській моді другої половини ХХ ст. широко представлений класичний костюм. Провідними об'єднаннями з розробки і виробництва модного одягу в цей період були Київський і Львівський будинки моделей. Okрім створення костюмів, вони брали на себе завдання знайомити суспільство з модними тенденціями, піднімати рівень культури споживання моди через видання журналу «Краса і мода».

Класичний стиль зберігається як у «чистому» вигляді, так і зазнає самобутньої трансформації у поєднанні з національними мотивами. Оригінальні трансформації народного крою у поєднанні з класичними формами чоловічого костюма представлені у формах чоловічих сорочок, жилетів, піджаків такими модельєрами, як Г. Хохлов, П. Загубін, Л. Дмитрієв, З. Тесляк. Жіноча «klassика» оригінально представлена у поєднанні з давньоруським кроєм (Т. Шевель, О. Нефедова), мотивами народного одягу Закарпаття (Є. Коцюба), декоруванням вишивкою (Т. Гапон, Г. Тишанська).

Повсякденний діловий одяг представлений різноманітними одно- і двобортними костюмами з використанням модних однотонних, картатих і смугастих тканин. Розробки таких українських художників-модельєрів чоловічого одягу, як А. Голодієвський, М. Воронін, В. Антоненко, С. Данилюк, Н. Яковенко та жіночого – Т. Гапон, Т. Литвинова, Т. Хоменко, Т. Бачуро, Н. Васильєва, Г. Мепен, – демонструють майстерне поєднання класичного стилю зі спортивним, романтичним, «ретро», а також вирішують питання відповідності костюма різним потребам і призначенню.

15. Класичні форми костюма, трансформуючись у часі, успішно існують сьогодні у «чистому» стилі, зберігаючи сталість основних ознак, але динамізм життя, незбагнене прагнення споживачів моди до змін і розмаїття активізують процеси синтезу цілої форми або окремих елементів з іншими стилями і під-

стилями, а також взаємодію різних культур у костюмі. На підставі аналізу показів колекцій британських і українських дизайнерів під час сезонів моди 2013 р. (Лондон, Київ) зафіксовано сучасний стан класичного костюма, виявлено розмаїття форм, які сьогодні активно взаємодіють із класичними формами.

Теми класики розвиваються в колекціях таких британських модних будинків, як Пол Сміт (Paul Smith), Барбері Прорсум (Burberry Prorsum), Зоє Джордан (Zoe Jordan), Річард Ніколл (Richard Nicoll), Джаспер Конран (Jasper Conran) та ін. Класичний костюм у рамках Ukrainian fashion week-2013 традиційно репрезентований концерном «Voronin», звернення до мотивів і форм класики спостерігаємо в колекціях торгової марки «Soboleva & Vronskaya», дизайнерів Юлії Айсіної, Лілії Пустовіт, Сергія Смоліна.

Проведений аналіз дає змогу встановити паралелі побутування класики у двох країнах та визначити найбільш типові спільні й відмінні риси в тенденціях:

- силуети моделей мають в основі прямо-кутну форму різних довжин, об'ємів, пропорцій. Силуети стилю «ретро» дають змогу широко варіювати основні риси костюма, вільно використовувати деталізацію, членування форми, фактуру;
- пропорції в деталях зберігають традиційні співвідношення лише в класичних формах у «чистому» стилі. За найменшого втручання інших стилів спостерігаємо варіювання пропорційних співвідношень;
- риси романтичного стилю цілісно перетинаються з класикою за рахунок додаткового шару прозорої легкої тканини з пластичними краями або м'яких складок деталей жакета та аксесуарів;
- фантазійного характеру образ набуває за допомогою комплектування костюма додатковими елементами фантазійного крою;
- поєднання класики і спортивного стилю дає змогу варіювати пропорції і довжини, ступінь облягання, поєднувати м'які та геометризовані форми, покрої та членування;
- підстиль класики «Casual» займає по-мітне місце на подіумах і надає додаткової свободи в інтерпретаціях класичних форм, у тому числі з додаванням виробів із трикотажу;

- сміливі авангардні перетворення традиційних форм досягаються розмаїтими прийомами – від яскравої кольорової палітри до зміни форми і пропорцій, а також залученням аксесуарів і елементів за мотивами творчості митців.

Досліджуючи трансформації класичних форм та їх взаємодію з іншими стилями, доходимо висновку щодо багатоманітності тих геометричних і пластичних конфігурацій, котрі визначають усе структурне розмаїття костюма.

16. Чоловічий і жіночий класичний костюм поділяється на види і типи залежно від комплектації елементів та свого призначення. Відповідно до комплектації традиційно склалися два види: костюм-двійка (однобортний і двобортний) – у чоловічому варіанті піджак і брюки, у жіночому – жакет і спідниця або жакет і брюки, і костюм-трійка – в чоловічому варіанті піджак, жилет і брюки, в жіночому – жакет, жилет і спідниця або жакет, жилет і брюки. За сезонами моди костюм набуває тих чи інших якостей відповідно до орієнтації на весну-літо та осінь-зиму. За способами: виготовлення існують індивідуальний пошив (bespoke), виготовлення за міркою замовника на основі стандартних лекал (made to measure) та готовий одяг.

Призначення костюма і його відповідність певному дрес-коду обумовлюють три основні типи костюмів: формальні (візитка; смокінг («Black tie») і фрак («White tie»)), ділові (з одно- або двобортним піджаком або жакетом, що відповідає дрес-кодам «Business Best» і «Business Traditional») та неформальні, об'єднані різними напрямами стилю «Casual», що відповідають дрес-кодам «Business-casual», «Office casual», «Smart casual», «Sport casual», «All-out casual».

Вивчення механізмів художньої комунікації форм і систематизація складових структури класичного костюма є необхідним на сучасному етапі розвитку проектної культури, спрямованої на збагачення естетичних уподобань споживачів моди. Широкий діапазон стилю-вого розмаїття, що будується на незмінних або трансформованих формах класики дає змогу стверджувати життєздатність та універсальність класичного стилю.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ АВТОРА ЗА ТЕМОЮ МОНОГРАФІЙ У НАУКОВИХ ФАХОВИХ ВИДАННЯХ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ДЕРЖАВ

Статті

1. Кротова Т. Принципи стилістичної єдності предметного світу античності / Т. Кротова // Актуальні проблеми мистецтвознавчої науки і мистецької практики (Мистецькі обрії 2010) : зб. наук. пр. Ін-ту проблем сучасного мистецтва НАМ України. – К., 2010. – Вип. 3 (12). – С. 117-122.
2. Кротова Т. Образи предметного світу середньовіччя в творах книжкової мініатюри / Т. Кротова // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв : зб. наук. пр. – Харків : ХДАДМ, 2010. – Вип. 7. – С.124-136.
3. Кротова Т. Предметний світ Ренесансу як втілення духу гуманістичної епохи / Т. Кротова // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Львів : ЛНАМ, 2010. – Вип. 21. – С. 3-16.
4. Кротова Т. Сучасні тенденції у дизайні одягу та їх відображення в освітньому процесі / Т. Кротова, І. Гардабхадзе // Вісник КНУКіМ : зб. наук. пр. :мистецтвознавство. – К. : Вид. центр КНУКіМ, 2010. – Вип. 23. – С. 33-40.
5. Кротова Т. Автократична парадигма формування модних еталонів доби французького бароко / Т. Кротова // Проблеми сучасності: мистецтво, культура, педагогіка : зб. наук. пр. Луганського державного інституту культури і мистецтв. – Луганськ : Вид-во ЛДІКМ, 2011. – Вип.17.– С.138-148.
6. Кротова Т. Гра і мистецтво рококо в речах і предметах / Т. Кротова // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Львів : ЛНАМ, 2011. – Вип. 22. – С. 172-181.
7. Кротова Т. Роль військової форми в історії класичного костюма (на матеріалі творів образотворчого мистецтва XVII–XVIII

- століть) / Т. Кротова // Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури. – К. : НАОМА, 2011. – Вип.18. – С. 325-332.
8. Кротова Т. Класичний костюм: конкретизація змісту категорії / Т. Кротова // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв : зб. наук. пр. – Харків : ХДАДМ, 2011. – №6. – С.87-91.
9. Кротова Т. Аристократична та революційна мода у Франції кінця XVIII ст.: етап зародження нових форм класичного костюма / Т. Кротова // Наукові записки Тернопільського педуніверситету ім. В.Гнатюка : мистецтвознавство. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – №1. – С.160-165.
10. Кротова Т. Трансформації елементів чоловічого костюма в жіночий, або Модні метаморфози світських розваг XVIII ст. / Т. Кротова // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв : зб. наук. пр. – Харків : ХДАДМ, 2012. – №. 9. – С. 29-34.
11. Кротова Т. Британський дендізм: атрибути унікального стилю / Т. Кротова // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2012-2013. – Вип. 26-27. – С. 329-338.
12. Кротова Т. Вплив руху емансидації на образ «нової жінки» другої половини XIX ст. «Rational dress» / Т. Кротова // Вісник Міжнародного Слов'янського університету : мистецтвознавство. – Харків : Міжнародний Слов'янський університет, 2012. – Т.15, №2. – С. 7-17.

13. Кротова Т. Історичні передумови зародження англійського національного стилю в костюмі на межі XVIII-XIX ст. / Т. Кротова // Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Львів : ЛНАМ, 2013. – Вип. 24.
14. Кротова Т. З історії прийомів моделювання одягу британськими кравцями XIX ст. / Т. Кротова // Проблеми сучасності: мистецтво, культура, педагогіка : зб. наук. пр. Луганської державної академії культури і мистецтв. – Луганськ : Вид-во ЛДАКМ, 2013. – Вип.24. – С. 88-103.
15. Кротова Т. Модифікація структури жіночого костюма в контексті практицизму англійської моди кінця XIX ст. / Т. Кротова // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. – К. : Міленіум, 2013. – №2. – С.133-138.
16. Кротова Т. Формування ідентичності американської моди на межі XIX- XX ст. / Т. Кротова // Мистецтвознавчі записки : зб. наук. пр. – К. : Міленіум, 2013. – Вип.23. – С.170-176.
17. Кротова Т. Повсякденна мода у живопису і графіці доби модерну / Т. Кротова // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури : зб. наук. пр. – К. : Міленіум, 2013. – Вип. XXX. – С.239-245.
18. Кротова Т. Трансформація форм англійського костюма в творчості Г. Шанель / Т. Кротова // Вісник Міжнародного Слов'янського університету : мистецтвознавство. – Харків : Міжнародний Слов'янський університет, 2013. – Т. XVI, №1. – С.71-81.
19. Krotova T. Classic Suit and Polystylist: Modern Parallels of Fashionable Forms Development Based on the Tendencies Analyses within the Framework of Great Britain and Ukrainian Fashion Week-2013 / T. Krotova // American International Journal of Research in Humanities, Arts and Social Sciences. – 2014. – Issue 6, Vol. 1&2, March-May. – P. 19-24; [Website]. Available at : <http://iasir.net/AIJRHASSpapers/AIJRHASS14-307.pdf>.
- International Sciences base: Scopus, Index Copernicus, GetCITED, DOAJ, Thomson ISI, SSRN, TGDScholar, WorldWideScience, CiteSeerX, CRCnetBASE, Google Scholar, Microsoft Academic Search, ProQuest, ArnetMiner, OpenJ-Gate, eLibrary.
- (Кротова Т. Класичний костюм і полі-стилізм: сучасні паралелі розвитку модних форм на основі аналізу тенденцій у рамках тижнів моди-2013 Великобританії й України / Т.Кротова // Американський міжнародний журнал досліджень у галузі гуманітарних наук, мистецтв і соціальних наук – 2014. – Вип. 6, т. 1-2, березень-травень. – С. 19-24; [Вебсайт]. Режим доступу : <http://iasir.net/AIJRHASSpapers/AIJRHASS14-307.pdf>.
- Міжнародні наукометричні бази: Scopus, Index Copernicus та ін.
20. Krotova T. Conceptualizing of women's classic fashion style of the XX - century: Method of studying of French couturiers heritage in the world museum collections / T. Krotova // International Journal of Commerce Science and Humanities. – 2014. – Vol. 2, N 3 (April). – P. 237-249; 60'Westoe Road, South Shields Tyne and Wear, United Kingdom. [Website]. Available at : http://www.ijsch.com/journaluk/images/frontImages/Conceptualizing_of_womens_classic_fashion_style_of_the_XX.pdf. International Sciences base: Index Copernicus, British Library, Google scholar, Scirus, Directory of Research Journals Indexing.
- (Кротова Т. Концептуалізація класичного стилю в жіночому костюмі XX ст.: методика дослідження спадщини французьких кутюр'є у світових музеїніх колекціях/ Т.Кротова // Міжнародний науковий журнал у галузях комерції й гуманітарних наук. – 2014. – Т. 2, №3 (квітень). – С. 237-249; 60'Westoe Road, South Shields Tyne and Wear, Великобританія. [Вебсайт]. Режим доступу : http://www.ijsch.com/journaluk/images/frontImages/Conceptualizing_of_womens_classic_fashion_style_of_the_XX.pdf.
- Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus та ін.
21. Krotova T. Classical Suit Style of Mikhail Voronin: European Traditions in Ukraine / T. Krotova // The Advanced Science Journal. – 2014. – Issue 8. – P. 44-51; Torrance CA 90503, USA, June 2014. International Sciences base: Index Copernicus, Google Scholar, Ulrich's Global Serials Directory. [Website]. Available at : <http://www.advancedscience.org/archive/volume-2014/issue-08-14/>.
- (Кротова Т. Класичний стиль від Михайла Вороніна: європейські традиції в Україні / Т.Кротова // Розширений науковий журнал. –

2014. – Вип. 8. – С. 44-51; Торранс 90503, США, червень 2014. Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus та ін. [Вебсайт]. Режим доступу : <http://www.advancedscience.org/archive/volume-2014/issue-08-14/>.
22. Кротова Т. «Одежда, скроенная индивидуумом для индивидуума индивидуально», или Встреча с Сэвил Роу / Т.Кротова // Дизайн. Материалы. Технология : журнал Санкт-Петербургского университета технологий и дизайна. – СПб, 2014. – Вып. 32. – С. 61-68.
- Российский индекс научного цитирования (РИНЦ). [Вебсайт]. Режим доступа : http://sutd.ru/publish/Soderzhanie_2_32_2014.pdf.
- Матеріали конференцій, тези доповідей**
23. Кротова Т. Комплекс українського традиційного вбрання як джерело творчості в умовах розвитку національної моделі дизайну / Т.Кротова // Роль митця і традиційних інститутів мистецтва за умов всезростаючого впливу культурних індустрій : зб. матеріалів Всеукр. наук.-теор. конф. (23-24 грудня 2009 р., КНУКіМ) – К. : Вид. центр КНУКіМ, 2009. – Ч. II. – С.100-101.
24. Кротова Т. Аксесуари та доповнення в англійському чоловічому костюмі XIX ст. / Т.Кротова // Традиційне мистецтво у сучасній художній освіті: матеріали Міжнар. міжвуз. конф.: (22-23 березня 2010 р., Факультет мистецтв, народної культури і педагогічної освіти, Університетський Коледж Телемарк, Роланд, Норвегія (Faculty of Arts, Folk Culture and Teacher Education, Telemark University College, Rauland, Norway) – Інститут дизайну і реклами КНУКіМ). – К., 2010. – С. 36-40.
25. Кротова Т. Наука і мистецтво: точки перетину у визначенні критеріїв якості освіти та професійних орієнтирів магістра дизайну одягу / Т.Кротова. І. Гардабхадзе // Вища освіта України. Дод. 4, т. III (21) / Тематичний випуск матеріалів V Між нар. наук.-практ. конф. «Viща освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (25-27 листопада 2010 р., Національний університет ім. Т. Шевченка, м. Київ). – К. : Гнозис, 2010. – С. 50-62.
26. Кротова Т. Радикальний еклектизм як категорія сучасних трансформацій у мистецтві / Т.Кротова // Українська культура ХХІ століття: стан, проблеми, тенденції : матеріали Всеукр. наук.-теор. конф. (22 грудня 2010 р., КНУКіМ). – К. : КНУКіМ, 2010. – С. 64-67.
27. Кротова Т. Курс «Історія дизайну» і формування у студентів власної концепції проектного відношення до дійсності / Т.Кротова // Дизайнерська освіта України у світовому контексті : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (12-13 квітня 2011 р., ХДАДМ). – Харків : ХДАДМ, 2011. – С. 104-108.
28. Кротова Т. Історична достовірність як основа відтворення образу часу в костюмі / Т.Кротова // Дизайн-освіта в Україні: сучасний стан, перспективи розвитку та євроінтеграція : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. професорсько-викладацького складу і молодих учених в рамках VI Міжнародного форуму «Дизайн-освіта 2011» (2-4 листопада 2011р., ХДАДМ). – Харків : ХДАДМ, 2011. – С.107-111.
29. Кротова Т. Аспекти вдосконалення підготовки дизайнерів у контексті євроінтеграції / Т.Кротова // Гуманітарний вісник: тематичний випуск матеріалів VII Міжнар. наук.-практ. конф. «Viща освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (22-24 листопада 2012р., Національний університет ім. Т. Шевченка, м.Київ). – Дод. 1 до Вип. 27, т. VI (39). – К. : Гнозис, 2012. – С.257-262.
30. Кротова Т. Роль Чарльза Редферна у розвитку універсального жіночого костюма на межі XIX-XX ст. [Електронний ресурс] / Т.Кротова // Людина – Культура – Мистецтво – Творча особистість : V Міжнар. Інтернет-конф. (4 – 6 лютого 2013 р., Луганська державна академія культури і мистецтв. – Режим доступу : <http://lgaki.com.ua/news/akademii-v-line-rezhime-nauchnoe-dvizhenie-ukrainy-osushchestvit-obmen-nauchnymi>.
31. Кротова Т. На пути к интернациональной мужской моде XX ст.: о влиянии индивидуального стиля герцога Виндзорского / Т. Кротова // Мода и дизайн: исторический опыт – новые технологии : материалы XVI Междунар. конф. (28-31 мая 2013 г., Санкт-Петербургский гос. ун-т технологий и дизайна; Российский этнографический музей). – СПб, 2013. – С. 354-359.
32. Кротова Т. Етномотиви і класичні форми в костюмі: свобода перевтілень і межі стилю / Т.Кротова // Етнодизайн: європейський

вектор розвитку і національний контекст : матеріали ІІ Міжнар. конгресу (16-17 жовтня 2013 р., Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка, Полтавський краєзнавчий музей). – Полтава, 2013. – С. 313-319.

33. Кротова Т. Традиції академічної школи і новаторство методів у підготовці викладачів образотворчого мистецтва вищих навчальних закладів / Т.Кротова // Гуманітарний вісник : тематичний випуск матеріалів VIII Міжнар. наук.-практ. конф. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (28-30 листопада 2013 р., Київський університет ім. Т. Шевченка, м.Київ). – Дод. 1 до Вип. 31, т. III (45). – К. : Гнозис, 2013. – С.130-138.

34. Кротова Т. Англійский костюм в собрании лондонского музея Виктории и Альберта: аспекты хронологии классического стиля / Т.Кротова // Мода и дизайн: исторический опыт – новые технологии: материалы XVII Междунар. конф. (28-31 мая, 2014 г., Санкт-Петербургский гос. ун-т технологий и дизайна; Российский этнографический музей). – СПб, 2014. – С.18-22.

35. Кротова Т.Ф. Інноваційне мислення як основа дизайн-діяльності / Т. Кротова // Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття : матеріали Міжнар. наук-практ. конф., 16-17 жовтня 2014 р. /МОН України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. – С. 461 - 470.

Наукове видання

ТЕТЯНА КРОТОВА

КЛАСИЧНИЙ КОСТЮМ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ МОДІ
XIX – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМ
І ХУДОЖНЬО-СТИЛЬОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

Монографія

Редактор Марія Забор
Дизайн, комп’ютерна верстка Андрій Будник
Переклад на англійську мову Олена Поліщук

На обкладинці:

Чоловічий костюм (фрагмент). 1815-1820. Музей Вікторії й Альберта, м. Лондон.

Чоловічий костюм (фрагмент). «Henry Poole & Co», м. Лондон, 2013.

А. Пен. Амалія Прусська (фрагмент). 1757.

Жіночий костюм «Харріс» (фрагмент). «Huntsman», м. Лондон, 2013.

Підписано до друку 4.11.2014. Формат 60x84/8.

Папір крейдований. Гарнітура Minion Pro. Друк офс.

Умовн. друк. арк. 37,79.

Наклад 300. Зам. № 04.11-26.

Друк ПП «Арал»

Свідоцтво про держреєстрацію суб’єкта підприємницької діяльності

№ 13135 від 09.02.1998 р.

79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4

тел./ факс: (032) 247-15-83

Тетяна Кротова

**КЛАСИЧНИЙ КОСТЮМ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ МОДІ
XIX – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМ
І ХУДОЖНЬО-СТИЛЬОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ**

Тетяна Федорівна Кротова – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дизайну Київського університету імені Бориса Грінченка. Коло наукових інтересів охоплює питання мистецтвознавства, дизайну, костюмології, іміджу і стилю. У доробку понад 50 праць, виданих українською й англійською мовами в Україні, Великобританії, Сполучених Штатах Америки. Учасник міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, присвячених проблемам мистецтвознавства та дизайн-освіти. Автор навчальних програм до курсів, які викладає: «Історія костюма», «Історія дизайну», «Методика викладання дизайну», «Історія матеріальної культури», «Імідж і стиль».

Тетяна Кротова

**КЛАСИЧНИЙ КОСТЮМ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ МОДІ
XIX – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМ
І ХУДОЖНЬО-СТИЛЬОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ**

Тетяна Федорівна Кротова – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дизайну Київського університету імені Бориса Грінченка. Коло наукових інтересів охоплює питання мистецтвознавства, дизайну, костюмології, іміджу і стилю. У доробку понад 50 праць, виданих українською й англійською мовами в Україні, Великобританії, Сполучених Штатах Америки. Учасник міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій, присвячених проблемам мистецтвознавства та дизайн-освіти. Автор навчальних програм до курсів, які викладає: «Історія костюма», «Історія дизайну», «Методика викладання дизайну», «Історія матеріальної культури», «Імідж і стиль».